

Vejledning om ekskursioner, lejrskoler og skolerejser mv. i folkeskolen.

I henhold til § 16 i lov om folkeskolen, jf. lovbekendtgørelse nr. 739 af 6. oktober 1998 kan dele af undervisningen organiseres og tilrettelægges som ekskursioner uden overnatning eller som lejrskoler med overnatning, jf. stk. 7. Endvidere kan folkeskolen give mulighed for skolerejser med overnatning, jf. stk. 8. Ekskursioner som lejrskoler og skolerejser kan foregå i ind- og udland.

Kommunalbestyrelsen har i henhold til folkeskolelovens § 40, stk. 1, kompetence til at fastsætte nærmere mål og rammer for den enkelte skoles virksomhed, og kan herunder fastlægge nærmere retningslinjer for de enkelte skolars ekskursions-, lejrskole- og skolerejseaktiviteter.

Inden for disse rammer er det i henhold til folkeskolelovens § 44, stk. 2, nr. 5, overladt til den enkelte skolebestyrelse at fastsætte nærmere principper for fællesarrangementer for eleverne i skoletiden.

Inden for de givne rammer er det den enkelte skole, som gennem en konkret, faglig vurdering af formålet med og indholdet af en påtænkt rejseaktivitet afgør, om aktiviteten skal være en integreret del af undervisningen, hvilket har sammenhæng med spørgsmålet om, hvorvidt der skal være mødepligt for eleverne, eller om aktiviteten skal være et for eleverne frivilligt alternativ eller supplement til undervisningen.

Det følger af folkeskoleloven, at skolens leder, de enkelte lærere og det konkrete skolehjemssamarbejde har et betydeligt ansvar for at tilgodese, at elevernes og forældrenes rettigheder sikres, herunder at skolens rejseaktiviteter kan forberedes og gennemføres på en etisk forsvarlig måde.

Denne vejledning indeholder en nærmere beskrivelse af, hvilke aktiviteter der efter ministeriets opfattelse hører under henholdsvis ekskursioner, lejrskoler og skolerejser, hvorledes disse aktiviteter finansieres, samt eksempler på, på hvilken måde forældre og elever i henhold til § 50, stk. 9, ved fælles indsamling eller på anden måde i fællesskab kan tilvejebringe midler til dækning af udgifter, der ikke dækkes af kommunen.

Ekskursioner

Indhold

Inden for de af kommunalbestyrelsen fastsatte mål og rammer, jf. § 40, og inden for de af skolebestyrelsen fastsatte principper, jf. § 44, kan dele af undervisningen organiseres som ekskursioner, der kan strække sig fra en enkelt lektion til hele dagen.

Normalt vil det være skolens leder, der træffer beslutning om afholdelse af en ekskursion efter forslag fra skolens lærere, elever og evt. forældre.

Ekskursioner skal efter deres formål og indhold ligge inden for folkeskolelovens rammer. Da en ekskursion normalt vil være en del af den daglige undervisning, kan forberedelsen og opfølgningen foregå i undervisningstiden, og der er mødepligt for eleverne. For elever, der er mødt i skole, men som ikke deltager i ekskursionen, tilrettelægger skolen anden undervisning.

Eksempler:

3. klasse tager i faget natur/teknik til en nærliggende sø i to timer for at indsamle forskellige ting, som efterfølgende studeres på skolen

7. klasse tager i biografen en eftermiddag for at se en film, der indgår i danskundervisningen

Hele skolen holder idrætsdag sidste dag før efterårsferien.

6. klasse besøger en domkirke som led i historie eller kristendomsundervisningen.

Finansiering

Det følger af lovens § 50, stk. 6, at kommunen skal betale alle de udgifter, hvis afholdelse er en forudsætning for gennemførelsen af ekskursionen. Hvis formålet med ekskursioner fx kræver, at eleverne skal transporteres med bus eller tog til en bestemt lokalitet, eller at der skal betales entré til et museum, hvor et besøg er et led i ekskursionens formål, er det derfor kommunen, der skal afholde disse udgifter. Det vil i praksis sige, at det er den enkelte skole, der betaler af de midler, der på skolens budget er afsat til dette.

Der er intet til hinder for, at forældrene gennem fx en »klassekasse«, jf. nedenfor, kan bidrage til udgifter, som kommunen ikke er forpligtet til at afholde, fx en is eller sodavand mv.

Det følger af lovens § 40, stk. 4, at kommunalbestyrelsen kan kræve, at den enkelte elevs forældre selv sørger for elevens forplejning på ekskursioner. Beføjelsen til at træffe beslutning herom kan overlades til skolebestyrelsen, der i så fald afgør, om forældrene selv skal sørge for mad og drikke på turen, eller om skolen sørger herfor. Skolen kan kun kræve betaling af forældrene, hvis der er indgået aftale med forældrene herom, dvs. at forældrene selv må beslutte, om de fx vil give deres barn madpakke med.

Lejrskoler

Indhold

Inden for de af kommunalbestyrelsen fastsatte mål og rammer, jf. § 40, og inden for de af skolebestyrelsen fastsatte principper, jf. § 44, kan dele af undervisningen organiseres og tilrettelægges som lejrskoler, der i modsætning til ekskursioner indebærer mindst én overnatning.

Normalt vil det være kommunalbestyrelsen/skolens leder, der træffer konkret beslutning om, hvorvidt, hvornår og i hvilket omfang undervisningen kan organiseres og tilrettelægges som lejrskole.

Ved et lejrskoleophold forstås i denne forbindelse undervisning over flere skoledage henlagt til en lokalitet uden for skolen med det formål at give eleverne lejlighed til på stedet at gøre erfaringer, som ikke kan gøres i skolen med hensyn til emner og fagområder, der har tilknytning til den daglige undervisning.

Lejrskoler kan tilrettelægges med indkvartering i private hjem eventuelt i samarbejde med en skole i en venskabsby el. lign. Ved privat indkvartering er eleverne ikke undergivet skolens tilsynspligt, og eleverne betragtes i forsikringsmæssig henseende som gæster hos værtsfamilien. Det kan anbefales, at der lokalt fastsættes nærmere retningslinjer for indkvarteringen.

Da lejrskoler efter deres formål og indhold er et integreret led i den samlede løbende undervisning i en bestemt klasse eller på et bestemt hold, er der mødepligt for eleverne.

Selv om eleverne har mødepligt, antages det imidlertid, at skolen ikke kan gennemtvinge en udvidelse af undervisningstiden til også at omfatte overnatning ude for den elev, der af særlige grunde ikke ønsker dette. For elever, der ikke deltager i lejrskolen, tilrettelægges skolen anden undervisning.

Eksempel 1:

En klasse tager en uge til en anden egn af landet. Eleverne bor på vandrerhjem eller i en af kommunens ejendomme. Temaet for lejrskolen er grundigt forberedt i de respektive fag, der indgår.

Temaet kan fx være:

- a) natur/miljø
- b) erhverv/landbrug/industri/service
- c) boligforhold/levevis
- d) lokalhistorie/kunst/fortælletraditioner.

Under disse temaer kan der fx arbejdes med interviews, iagttagelser, undersøgelser og analyser i lokalmiljøet, som herefter danner basis for sammenligning med eget miljø, og dermed giver indblik i og forståelse for andres levevilkår. Temaerne skal indeholde emner, der både i omfang og dybde er væsentlige elementer af undervisningen i folkeskolens fag.

Efter lejrskolen fortsætter temaet i undervisningen og kan fx munde ud i produkter så som rapporter, dagbøger, en video, en forældreaften, avisartikler, pjecer og opretholdelse af nyskabte kontakter.

Eksempel 2:

4. klasse tager på hyttetur til en spejderhytte i en skov. Turens formål indgår som led i faget natur/teknik, hvor der arbejdes med skovens økologi, herunder plante- og dyreliv. Efter hjemkomsten samles materialet i en fælles rapport, der danner baggrund for den efterfølgende undervisning.

Eksempel 3:

9. klasse tager på udvekslingsrejse til et andet land.

Forinden rejsen finder sted, har klassen gennem længere tid haft kontakt med elever på tilsvarende klassetrin i det andet land. Man har udvekslet breve på fremmedsproget om eleverne selv og deres baggrund, lokale forhold mv. Eleverne indkvarteres evt. privat og følger værts-eleverne i skoletiden. De fremmede elever vil senere kunne komme på genbesøg her i landet.

Finansiering

Det følger af lovens § 50, stk. 6, at kommunen afholder alle udgifter, der er nødvendige for lejrskolens gennemførelse. Det indebærer, at kommunen skal betale alle udgifter, der er forbundet med lærernes deltagelse, samt alle udgifter, der er forbundet med elevernes transport, ophold, entréudgifter og lignende. I praksis vil kommunalbestyrelsen ofte have tillagt den enkelte skole kompetencen til at træffe afgørelser herom og besluttet, at udgifterne skal afholdes af skolens budget.

Ud over en eventuel forplejning (se nedenfor) vil der ikke påhvile forældrene nogen pligt til at bidrage økonomisk i forbindelse med deres børns deltagelse i en lejrskole.

Der er imidlertid intet til hinder for, at forældrene gennem fælles opsparing eller på anden måde i fællesskab kan have tilvejebragt midler, der kan dække udgifter, der ikke dækkes af kommunen eller skolen. Der tænkes på tilfælde, hvor man samler ind eller afholder aktiviteter, hvorved man tjener penge, der kan give eleverne mulighed for yderligere oplevelser på turen, fx i den periode, der må betegnes som elevernes fritid. Som eksempel kan nævnes en biograf- eller teatertur, der ligger uden for lejrskolens undervisningsmæssige formål.

I så tilfælde kan der ud over udgifter til billetter til eleverne måske også blive tale om en ekstra befordringsudgift, der for elevernes vedkommende i begge tilfælde må dækkes af private midler, hvis kommunen ikke betaler.

Skolerejser

Indhold

Inden for de af kommunalbestyrelsen fastsatte mål og rammer, jf. § 40, og inden for de af skolebestyrelsen fastsatte principper, jf. § 44, kan skolen give mulighed for skolerejser, der indebærer mindst én overnatning.

Normalt vil det være klassens lærere, elever og forældre, der stiller forslag om afholdelse af en skolerejse og ansøger om kommunal medfinansiering inden for de givne rammer. Det er kommunalbestyrelsen eller skolens leder, der inden for de af kommunalbestyrelsen fastsatte rammer godkender forslag om gennemførelse af en skolerejse.

I modsætning til lejrskoler er det væsentlige formål med en skolerejse ikke undervisning i et emne eller lignende som led i den daglige undervisning. Formålet er i højere grad at skabe et supplement af mere samværs- og oplevelsesmæssig karakter til den daglige undervisning,

Skolerejser er derfor et skolebaseret supplement/alternativ til den almindelige undervisning.

Det indebærer, at formålet med rejsen skal ligge inden for folkeskolelovens formål og rammer uden at være en integreret del af den klasse- eller holdbaserede undervisning. Elevernes deltagelse må ikke være en nødvendig forudsætning for at kunne følge klassens eller holdets undervisning, og de elever, der ikke deltager vil derfor ikke miste noget i undervisningsmæssig henseende. Hvis der er objektive resultater af en skolerejse som fx fotos, souvenirs eller andet, der kan inddrages i undervisningen, er der naturligvis intet til hinder herfor, når blot det kan ske under skyldig hensyntagen til de eventuelle elever, der ikke har været med på rejsen.

Det er frivilligt for eleverne at deltage i disse rejser, men alle elever, som rejsen retter sig imod, har ret til at deltage, uanset om eleven eller dennes forældre har medvirket til at dække de udgifter, der ikke dækkes af kommunale midler.

Skolerejser er ikke begrænset til at være et tilbud for skolens ældste klassetrin, men kan efter lokale ønsker og behov finde sted på alle klassetrin.

Eksempel 1:

4. klasse tager af sted på hyttetur i 2-4 dage, hvor indholdet er organiseret som leg, vandreture, madlavning, oplæsning, fiskeri eller sportsaktiviteter. Turen kan evt. være arrangeret som en weekend-tur, hvor forældrene deltager helt eller delvist. Turen har til formål at skabe et godt sammenhold i klassen, som kan danne grundlag for den videre undervisning. Aktiviteten er ikke en integreret del af undervisningen, men ligger inden for folkeskolens formål og rammer således, at man vil kunne begrunde, at skolerejsen helt eller delvist foregår i undervisningstiden.

Eksempel 2:

7., 8., 9. eller 10. klasse tager til udlandet i en uge på fx overlevelsestur eller på storbybesøg. Disse ture har til formål at øge den mellemfolkelige forståelse gennem kendskab til fremmede kulturer og sprog, at afprøve egne grænser mv.

Eksempel 3:

Skolens kor, der består af elever fra skolens forskellige klassetrin, deltager i en konkurrence i en anden egn af landet eller i udlandet.

Elever, der ønsker at deltage i en skolerejse, vil ofte være involverede i planlægningen af disse rejser. Her tænkes på budgetlægning, rejseplaner, kontakter til lokalbefolkningen eller institutioner, forberedelse af små foredrag i forbindelse med sightseeing, udarbejdelse af træningsprogrammer i forbindelse med fysiske aktiviteter, madplaner mv.

Finansiering

Det følger af lovens § 50, stk. 7, at kommunen afholder alle udgifter til lærernes deltagelse. Det er overladt til kommunens afgørelse, om kommunen vil dække yderligere udgifter i forbindelse med rejsen, eller om forældre og elever selv skal finansiere den resterende del af udgifterne.

Det er kommunalbestyrelsen, der træffer afgørelse om, inden for hvilke økonomiske rammer der kan afholdes udgifter til skolerejser. Denne beføjelse kan overlades til den enkelte skolebestyrelse, jf. § 40, stk. 4. Ved beslutningen om at gennemføre skolerejser, der er betinget af ikke kommunale midler, må der tages højde for de fastsatte økonomiske rammer. Der må ved afgørelserne på den enkelte skole derfor tages hensyn til, om finansieringen er sikret. Det medfører, at gennemførelsen af en rejse, uanset om den har været planlagt gennem længere tid, vil kunne komme til at afhænge af, om der er penge til formålet på den relevante del af budgettet, når beslutningen endeligt træffes. Kommunalbestyrelsen kan beslutte, at der kan gives et forhåndstilsagn om et tilskud af en bestemt størrelse til en klasse, eventuelt under visse betingelser vedrørende rejsemål og anden finansiering.

Der vil ikke kunne opkræves en individuel elevbetaling for deltagelse i en skolerejse, bortset fra udgiften til forplejning. Der vil imidlertid være mulighed for at supplere kommunens betaling til rejsen med frivilligt indsamlede midler. En indsamling kan fx have form af bidrag over længere tid til en klassekasse. Her bør det tilstræbes, at modtagelse af bidrag fra indsamlinger og fælles arrangementer mv. organiseres på en sådan måde, at ingen elever eller forældre føler sig mindreværdige. Bidragene vil fx kunne gives anonymt eller på en måde, hvor det kun er den pågældende, der forestår indsamlingen, der har kendskab til de enkeltes bidrag. Midlerne kan efter aftale benyttes til at afholde visse fælles udgifter for klassen.

Ud over muligheden for at oprette klassekasser, jf. nedenfor, vil forældre og elever, evt. i samarbejde med skolen, kunne foretage fælles indsamlinger eller gennemføre forskellige aktiviteter så som teaterforestillinger eller café mv., for på denne måde at tjene penge til rejsen.

Såfremt et rejseselskab yder »frirejser« til lærerne, anbefales det, at den samlede rejseudgift fordeles på samtlige deltager, således at skolen betaler den del, der vedrører lærerne. Den samme model anbefales, hvis et rejseselskab yder skolen en kontant bonus i forbindelse med køb af en rejse.

Udgifter til forplejning på lejrskoler og skolerejser

Det følger af lovens § 50, stk. 8, 2. pkt., at kommunalbestyrelsen kan beslutte, at de enkelte forældre skal afholde udgiften til elevens forplejning. Beføjelsen til at træffe beslutning herom kan overlades til skolebestyrelsen, jf. § 40, stk. 4. Betalingen fastsættes under hensyn til et anslået sparet hjemmeforbrug, der i 1998 ligger på mellem 30 og 50 kr. pr. dag. Beløbet er fastsat ud fra Forbrugerstyrelsens oplysninger om et rimeligt forbrug.

Betalingen kan foregå på en sådan måde, at skolen efterfølgende opkræver et beløb hos forældrene svarende til de afholdte udgifter, dog begrænset til det sparede hjemmeforbrug. Hvis skolen for at begrænse sine udlæg i forbindelse med arrangementet vælger på forhånd at opkræve et beløb, svarende til den forventede kostudgift, kan en elev ikke udelukkes, fordi elevens forældre ikke har betalt på forhånd, jf. nedenfor under generelt. Der må ikke afkræves forældrene et højere beløb til kosten, end det, som udgiften hertil reelt udgør. Forskudsvis opkrævning må derfor ske på grundlag af et forsigtigt skøn.

I tilfælde af forældrenes manglende betaling til forplejningen vil den manglende betaling kunne opkræves efter de sædvanlige regler om inkasso.

Praktikophold

Hvis en kommune eller skole giver mulighed for, at en eller flere elever på 8. - 10. klassetrin kan komme i praktik i henhold til folkeskolelovens § 9, stk. 4, uden for lokalområdet i ind- eller udland, sker det efter de bestemmelser, der gælder for skolerejser. Dvs. at kommunen eller skolen altid skal betale for de udgifter, der er forbundet med en eventuel lærers deltagelse. Kommunen eller skolen beslutter desuden, hvor mange kommunale midler, der i øvrigt skal afsættes til formålet. Hvis de kommunale midler ikke er tilstrækkelige til at dække alle udgifter, kan praktikopholdet kun gennemføres med hel eller delvis egenbetaling efter reglerne om skolerejser.

Generelt.

En elevs deltagelse i skolens rejseaktiviteter mv. kan ikke forhindres på grund af handicap, ligesom elevens deltagelse ikke må indebære merudgifter for elevens forældre.

For alle skolens rejseaktiviteter gælder, at elevernes deltagelse ikke kan gøres betinget af, at forældrene har bidraget til udgifterne hertil. Det gælder såvel betaling for elevernes forplejning, jf. § 50, stk. 8, hvor der individuelt af forældrene kan afkræves et beløb, som for medvirken til den fælles opsparring og lignende, der skal dække den del af udgiften, der ikke dækkes af kommunen eller skolen, jf. § 50, stk. 9.

Der vil intet være til hinder for, at også andre kan bidrage til dækning af de udgifter, som kommunen ikke er forpligtet til at afholde af kommunale midler.

Uanset om midlerne kommer fra elever, forældre eller andre, må frivillige bidrag imidlertid ikke modtages af skolen, såfremt de indebærer en særbehandling af enkeltelever og dermed kan påvirke skolens øvrige beslutninger, der ikke har noget med pengenes anvendelse at gøre.

Der henvises til Indenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 521 af 6. juli 1998 om den kommunale og amtskommunale momsudligningsordning, § 5, stk. 1 og stk. 2, nr. 1.

Der henvises i øvrigt til Undervisningsministeriets cirkulære om fribefordring af skoleelever m.fl.

Til orientering kan det oplyses, at Forbrugerstyrelsen har udgivet Forbrugerombudsmandens vejledning om Børn, unge og markedsføring, der bl.a. behandler spørgsmålet om virksomheders og organisationers tilbud om gratis undervisningsmaterialer mv. til skolerne.

Indsamlinger

Fælles aktiviteter, der foregår i skolens regi med henblik på at indsamle midler til fx en skolerejse, skal organiseres og tilrettelægges på en sådan måde, at det ikke går ud over den daglige undervisning. Aktiviteter, hvis formål bl.a. kan være at indsamle midler til en skolerejse, vil imidlertid, hvor det findes hensigtsmæssigt og pædagogisk forsvarligt, kunne inddrages i undervisningen. Endvidere vil aktiviteter, der inddrager forældrene, kunne medvirke til et øget og forbedret skole-hjemsamarbejde. Det bør tilstræbes, at modtagelsen af bidrag fra indsamlinger og fælles arrangementer mv. organiseres på en sådan måde, at ingen elever eller forældre føler sig mindreværdige. Midlerne kan efter aftale benyttes til at afholde visse fællesudgifter for klassen.

Administration af indsamlede midler

I loven er der ikke fastsat nærmere regler om, hvordan indsamlede midler skal administreres. Det foreslås, at administrationen beror på, hvor store beløb der skal administreres, og til hvilke formål pengene er indsamlet. Det anbefales endvidere, at kommunalbestyrelsen fastsætter nærmere administrationsregler herfor bl.a. af hensyn til den kommunale revision. Det anbefales, at skolebestyrelsen ved den enkelte skole inddrages ved fastsættelsen af retningslinjer for indsamlinger og administration heraf, herunder for klassekasser, jf. nedenfor.

Klassekasser

En lærer eller evt. to kan efter aftale på forældremøder eller lignende administrere mindre beløb, der samles til en klassekasse. Disse penge vil kunne bruges som supplement i forbindelse med klassens ekskursioner og lejrskoler, jf. ovenfor, eller til at »forsøde« klassens hverdag med fx en is eller sodavand. Da der normalt vil være tale om mindre beløb, foreslås det, at der i forbindelse med en elevs fraflytning og i andre situationer, der udelukker en elev fra at nyde godt af midlerne, fra begyndelsen indgås en aftale om, at der ikke kan stilles krav om tilbagebetaling af erlagte beløb.

Større beløb indsamlet til konkrete formål

For at undgå, at en lærer kan risikere at blive sat i en ubehagelig situation, anbefales det, at større beløb administreres af skolens leder, eller en anden, som skolens leder har udpeget som administrator af indsamlede beløb, og at der sikres en registrering af indbetalingerne. Der vil fx kunne oprettes en særskilt girokonto, hvor bidragydere, arrangører af loppemarkeder mv. og andre kan indbetale beløb, der er direkte beregnet til en konkret skolerejse for en klasse eller et hold. I forbindelse med indgåelse af aftale om tilvejebringelse af midler til rejsen bør det samtidig aftales, hvordan man skal forholde sig med de indsamlede midler, hvis rejsen ikke bliver gennemført, såfremt enkelte af de tilmeldte elever ikke deltager, en elev flytter mv.

Overgangsregel

Det følger af lovens overgangsregel, jf. lov nr. 488 af 1. juli 1998, at ydelser, som forældre eller andre før lovens ikrafttræden gyldigt har erlagt eller givet tilsagn om at ville betale, kan anvendes som aftalt til ekskursioner, lejrskoler og skolerejser.

Hvis det drejer sig om en ekskursion eller lejrskole, er det dog en betingelse, at turen i øvrigt ligger inden for de gældende rammer og retningslinjer på skolen. Herudover er det en forudsætning, at den enkelte elevs deltagelse ikke er betinget af, at forældrene har bidraget til udgifterne til rejsen.

Hvis der er tale om en skolerejse, hvor elevernes deltagelse er frivillig, er der intet til hinder for, at de opsavede midler kan bruges som aftalt, under forudsætning af, at der foreligger en gyldig aftale herom.

Undervisningsministeriet, den 23. februar 1999

P.M.V. Ivan Sørensen
Styrelseschef

/Kirsten Krogstrup